

Agneša Kalinová
Jana Juráňová

HÉT ÉLETEM

A kiadást támogatta a SLOLIA Irodalmi
Információs Központ (Bratislava, Slovakia)

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:
Mojich 7 životov. Agneša Kalinová v rozhovore
s Janou Juráňovou
Bratislava, Aspekt, 2012

Fordította MÉSZÁROS TÜNDE
A fordító a Műfordítók Egyesületének tagja

Az eredetivel egybevetette és a mutatót fordította
BŐSZÖRMÉNYI PÉTER

A mutató és a jegyzetek összeállításában
közreműködött
JULIA SHERWOOD és PETER SHERWOOD

© *Julia Sherwood and Jana Juráňová, 2018*
Hungarian translation © *Mészáros Tünde, 2018*

Budapesten illegálisan tartózkodtam, egyetlen szál papír nélkül. Ha egy razzia során elkapnak, felültettek volna a vonatra, és visszazsuppolnak Szlovákiába, a biztonság kedvéért egyenesen a határőrség kezébe. A rokonaim minden bizonnyal úgy gondolkodtak, hogy Budapest nagyváros, rendkívüli állapotot egyelőre nem hirdettek, így nem túl nagy az esélye, hogy pont fiatal lányokat igazoltatnának. Ezt persze nem lehetett a végtelenségig kockáztatni.

Adus néniék folyton sopánkodtak, hogy mi lesz velem, sokat tanakodtak Herta néniel. Ebbe a helyzetbe

érkezett meg egy napon Kassáról Edit azzal, hogy megtalálta a megoldást. Fülébe jutott, hogy az egyik kassai zsidó család pesti rokona egy zárdá tőzsomszéd-ságában lakik, és ez a rokon összebarátkozott az egyik apácával. A kassai család megkérdezte ezt az asszonyt, hogy nem tudna-e az apáca segítségével elhelyeztetni egy Szlovákiából menekült zsidó lányt, akit jelenleg ők bújtatnak, és a lányt végül felvették növendéknek a zárdába. Mikor ezt Edit megtudta, kikönyörögte a kassaiaktól a budapesti rokon címét, és elment hozzá, az pedig megígérte, hogy megkérdezi az apácát: befogadnának-e még egy zsidó lányt, akinek szintén nincsenek papírjai. És befogadtak. Mindenki lelkendezett, hogy milyen remek megoldás, hogy ott biztonságban leszek. Napokon át másról sem beszéltünk Gizivel, Marcival, Adus nénivel és Herta nénivel, csak arról, hogy zárdába megyek, és ez milyen jó. Saci közben szótlanul állt az ablaknál, és az anyukája egyszer csak észrevette, hogy a kisleány könnyes a szeme. Mi a baj, Sacikám, kérdezte, mire Saciból kitört: De hát Áginak semmi keresnivalója abban a kolostorban! Ez a kisleány volt az egyetlen, aki mellém állt, aki ki merte mondani, hogy hiába megoldás ez, mégiscsak szörnyű, és ezt sosem felejtetem el neki. Persze tudta jól mindenki, hogy ez a helyzet, de az általános vélemény szerint ez volt az egyetlen megoldás. Én is csak ültem közöttük, mosolyogva.

Mit vittél magaddal Magyarországra? Volt egyáltalán poggyásod?

Csak egy kis bőrönd a ruháimmal, semmi más. Így vonultam be a zárdába is. De nehogy azt hidd, hogy kisleány szemmel vagy durcásan mentem! Egész életemben egy

kicsit kalandként tekintettem minden új dologra. Az első napra alig emlékszem, de magára a kolostorra nagyon is. Nagy, emeletes épület volt, az egyik szárnyában a növendékek hálótermei és a műhelyek; az elülső rész volt a tulajdonképpeni zárda, ott laktak az apácák.

Melyik rend volt ez?

A Jó Pásztor Nővérek Kongregációja.⁵³ A 19. század első felében alapította Franciaországban Mária Eufrazia Pelletier, akit 1940 májusában avatott szentté XII. Piusz pápa. A rend egyik fő célja a nehéz élethelyzetbe került nők és gyerekek segítése volt, visszatérítésük Istenhez és az erény útjára. Munkájuk egyre inkább a „bukott” lányokra és fiatal nőkre összpontosult. A nővérek fehér szegélyes fekete fátylat viseltek. Az apácák mellett volt a zárdában két terciárius rend, azaz világi rend is azoknak a lányoknak, akik nem egészen makulátlan előélet után kerültek ide, és növendékként eldöntötték, hogy leteszik a fogadalmat. Az első terciárius rendbe a nevelő- és felügyelőnők tartoztak, akik a lányokkal közvetlenül foglalkoztak, velük egy hálóteremben aludtak, egy asztalnál étkeztek. Egy-egy csoportra, amely nagyjából tíz növendékből állt, két nevelő nő jutott. A rendhez tartozó felszentelt

⁵³ Magyarországon az első Jó Pásztor nővérek 1892-ben telepedtek meg Óbudán a jótékony délvidéki földbirtokosnő, San Marco hercegné meghívására a III. Szőlő utca 60. szám alatt, ahol veszélyeztetett leányok nevelésével foglalkoztak. Később Ikerváron és Kecskeméten nyitottak házat. Mindhárom helyen működött elemi és ipariskola. Ebben az utóbbiban a leányok három év alatt szakmunkás-bizonyítványt szerezhettek. 1944-ben házaikban számos zsidó nő talált menedékre. 1950-ben a szerzetesrendek feloszlátásakor 180 nővérnek kellett elhagynia rendi otthonát.

nővérek pedig vezették az intézményt, és műhelyfoglalkozásokat tartottak, ahol a növendékek különféle mesterségeket sajátítottak el, valamint a házi- és a mezőgazdasági munka alapismereteit. A másik terciárius rendet az úgynevezett Magdolna-nővérek alkották. Ezek azok közül a hajdani növendékek közül kerültek ki, akik úgy döntöttek, hogy életük végéig vezekelni fognak a bűneikért. A kolostorhoz óriási kert tartozott, ennek egy része gondozott park, másik része pedig veteményes volt. A kert közepén állt a Magdolnák kerítésével, magas fákkal védett háza. Szigorú karmelita regula szerint éltek – imádkoztak és szemlélődtek, nagyrészt némán. A hosszú bevezető után itt az ideje, hogy kimondjam: a Jó Pásztor Nővérek óbudai zárdája tulajdonképpen javítóintézet volt. A rokonaim persze tudták ezt, mikor beadtak, és nem titkolták előttem sem, hogy kizárólag ilyen helyre kerülhetnek be növendéknek iratok, iskolai bizonyítványok nélkül. Ez azonban nem jelentette azt, hogy az intézmény számára ne járt volna kockázattal a magamfajta befogadása.

Milyen volt a viszonyod a többi növendékkal?

Kati, a másik szlovákiai lány másfél évvel fiatalabb volt nálam. Egy Királyhelmece melletti kis faluból származott, kocsmáros volt az apja. A közös sors összekötött, de komolyabb dolgokról nem lehetett vele beszélni, műveletlen volt, nem olvasott, bár ez a többiekre is jellemző volt, sőt jó néhányan meglehetősen közönségesek, durvák voltak. Kati viszont roppant naiv, jószívű teremtés volt, jól kijöttünk hát, kapaszkodtunk egymásba.

És az apácák?

Maria Visitatio volt a nővér, aki protekciósan bejuttatott bennünket. Harmincas éveiben járó, kedves, bájos nő volt, pirospozsgás arcán örök mosoly. A kolostor bevétele szempontjából létfontosságú varróműhelyt vezetett. Itt nemcsak varrtak, hanem miseruhákat és egyéb textiliákat is hímeztek a növendékek – ritka, drága daraboknak számítottak az innen kikerülő egyházi és egyesületi zászlók. Régi, talán a középkorig visszanyúló technikával, úgynevezett „tűfestéssel” folyt a munka. Hajszálvékony, sok-sok egymásba folyó árnyalatban játszó fonalat használtak hozzá. A mai napig csodálom az efféle kézimunkákat, mindig egészen közel hajolva tanulmányozom őket, ha egy múzeumban ilyesmire bukkanok.

Te is hímeztél?

Igen, rögtön az első napon beültettek a műhelybe. Kaptam egy mintadarabot, azon kellett kipróbálnom a legkülönbözőbb öltéseket és technikákat – ezt a mai napig őrzöm, be is kereteztetem. Miután ezt az akadályt sikeresen vettem, dolgozhattam a megrendelt darabokon is; eleinte persze a könnyebb részek, például a levelek hímzését bízták rám. A miseruhák és a zászlók méretes, súlyos, gazdagon, gyakran széles sávokban hímzendő darabok voltak, egy-egy ilyen textilen hetekig dolgoztunk öten-hatan görnyedve a hímzőkeret fölött.

Ezt eleinte élveztem is, hiszen új kihívás volt, de idővel egyre jobban untam napi sok órán át böködni az anyagot, pláne hogy munka közben hallgatnunk kellett, vagy hangosan imádkozni. A helyiség túlvégében

Mater Visitatio végezte az utómunkálatokat, a zászlók és a miseruhák összeállítását. A hatalmas, hímzett brokátokat alábélelték, merevítették, körbeszegték, bojtokkal díszítették, így a darabok véglegesítése szinte kárpitosmunkának számított, és egy idő után ki-könyörögtem, hogy vegyenek be ide, ne kelljen már hímezniem.

A többi lány milyen volt?

Nem tudom pontosan, hány növendék lehetett a zárdában, de két korosztály is volt: a tizennégy–húsz évesek, valamint az ennél fiatalabbak, akik az intézmény iskolájába jártak. Munkacsoportokba voltunk osztva, ki a varrodában, ki a mosodában, ki a gyümölcsösben vagy a veteményesben dolgozott, sőt voltak, akiket kivittek a kolostor falain kívül, a Hármashatár-hegy lejtőin elnyúló kertekbe. Itt természettk az intézmény konyhája számára, sőt talán eladásra is a zöldséget-gyümölcsöt. Ide én csak kétszer-háromszor jutottam el, komoly protekcióval. Csodálatos érzés volt felkaptatni a dombon, felülről látni Budapestet, a levegőn, a természetben tölteni a napot... Mint egy kirándulás.

Meddig maradtál a zárdában?

Két és fél évig. '42 áprilisától '44 őszéig.

És ezalatt ki sem léphettél az utcára?

De igen, bár nem ment egyszerűen. Háromféle növendék volt a zárdában: a lopásokért, szülői házból való szökésért, kezdődő prostitúcióért elítélt lányok, akik

a bíróság által fiataalkorúként rájuk kiszabott büntetéseket töltötték a Jó Pásztor Nővéreknél. A második csoportba azok tartoztak, akik ugyan a törvény színe elé kerültek, de a családjuk kötelezte magát, hogy bizonyos időre beadják a lányukat a zárdába, és ennek fejében nem születik bírósági ítélet, a delikvenssek megúszásuk priusz nélkül. A maradék pedig azok közül került ki, akiket a szülei bírósági végzés nélkül, önként küldtek egy kis átnevelésre, attól tartva, hogy a gyermekük enélkül előbb vagy utóbb a tárgyalóteremben találná magát. Ezek a lányok, főleg a büntetésüket töltők mind primitívek, műveletlenek, iskolázatlanok voltak. Ők egyáltalán nem léphettek ki a zárdából. Mikor engem felvettek, az apácák megmondták a nagynénémnek, hogy tudják, esetemben semmi sem indokolja a szigorú zárdai, sőt börtönszabályokat, de számomra kellemetlen lenne, ők pedig nehezen magyaráznák el a többieknek, ha rám egy sokkal szabadabb házirend vonatkozna. Ha titokban akarjuk tartani, hogy én bujkálok, nem lehetnek kiváltságaim, be kell olvadnom. Évente háromszor kaphattam eltávozást rokonikikérről, ez főleg nagyobb ünnepek, karácsony, Szent István-nap, meg mondjuk húsvét környékén jöhetett szóba. De kimehettem fogászati kezelésre, és elengedtek ahhoz az orvoshoz is, aki a hormonzavaromat kezelte. '43 őszén pedig Adus néni elintézte, hogy kijárhassak egy idős hölgyhöz angol nyelvet és üzleti levelezést tanulni. Ebben az időben Magyarországon épp egy kis politikai enyhülés következett be. A zsidóellenes, fasiszáló nyomás kissé csökkent, kezdett fordulni a kocka. Túl voltunk már Sztálingrádon és Mussolini bukásán, a Kállay-kormány kereste az utat kifelé a Hitler-féle szövetségből. A légkör kissé kellemesebbé vált, talán ezért

egyeztek bele az apácák a különórákba. A hölgy, akinél német és angol kereskedelmi levelezést tanultam, Buda elegáns villanegyedében lakott. Mennyei érzés volt kilépni a zárda kapuján, szabadon járni az utcán, idegeneket látni.

Néha megálltam valahol kávézni, esetleg felugrottam Adus néniékhez vagy Giziékhez, máskor pedig nagy kerülővel mentem vissza Óbudára, és megkerestem, honnan nyílik szép kilátás a városra, átsétáltam valamelyik hídon, bámultam a Dunát. Ezekben a szabad órákban boldog voltam. Egyrészt. Másrészt viszont kitaszítottnak, magányosnak éreztem magam; a belvárosban mafla kis vidéki libának tüntem a még Eperjesről hozott öreg ruháimban. Ilyenkor tiszta szívből utáltam Budapestet.

1943 tavaszán hosszabb időt, talán egy hetet is Adus néniéknél töltöttem. Jó volt az időzítés, mert pont akkor jött látogatóba Edit is Kassáról, aki az egyhetes szünet végeztével felajánlotta, hogy visszakisér a zárdába. Űltünk a villamoson, beszélgettünk, mígnem az utolsó megálló előtt rám nézett, és így szólt: „Nagyon nem akarsz visszamenni, igaz?” Igaz, mondtam, és még az is lehet, hogy elfutotta közben a könny a szememet. Még egyszer rám nézett, és így szólt: „Na, gyerünk”, és elvitt magával a szállására, ahol maga is vendég volt csupán. Ott maradhattam vele még egy-két napig, és ez olyasmi, amit nem felejt el az ember. '43 nyarán skarlátba estem, és a zárdából azonnal átküldtek a járványkórházba. Budapesten iszonyú forró tud lenni néha a nyár, és a negyvenhármas pont ilyen volt. A kórház rácsos ablaka alatt volt az ágyam, mellette rádió. Adus néni messze lakott, gyakorlatilag a város túlfelén, de a rettenetes kánikulában is bejött hozzám majdnem

minden nap, pedig a hatvanas éveiben járt már. Könyveket is hozott. Reggeltől estig rádiót hallgattam, magyar slágerek szóltak, és komolyzene; meghallgattam a híreket is, és közben egyfolytában olvastam. Adus néni meg hordta be rendületlenül a házikosztot, gyümölcsöt, édességet, az akkor még sarlachnak nevezett skarlát tehát igen boldog időszakot jelentett az életemben.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 136. esztendejében, 2018-ban
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Az igazgatóság elnöke Balla László
Vezérigazgató Erdős Tamás
Telefon: 66/887-400
<http://www.gyomaikner.hu>
E-mail: knernyomda@gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
Műszaki vezető Takács Klári
A kötetet Pintér József tervezte
Borítófotó Marek Velček
Kiadványszám 8819
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 3671 6
ISSN 0324-797X